

Colecție coordonată de
LIVIA SZÁSZ

JEAN DES CARS

SCEPTRUL ȘI SÂNGELE

REGI ȘI REGINE ÎN TUMULTUL
CELOR DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE

Traducere din franceză
de Irina Negrea

TREI

Pentru întreaga mea familie iubită.

*Şi în amintirea bunicilor mei care,
asemenea atâtora milioane de bărbați și femei,
au trăit sfârșitul unei lumi și mi l-au povestit.*

Pentru Monique.

Pentru totdeauna.

Cuprins

<i>Cuvânt-inainte</i>	15
1. Anii periculoși (1908–1914)	19
Văduv de zece ani, Franz Joseph este în continuare iubit și respectat	19
Lovituri de teatru: Austro-Ungaria anexeză Bosnia-Herțegovina... și Ferdinand I devine țarul bulgarilor!	21
Regele Petru I al Serbiei este furios: Viena îi gătuiește țara!	24
Mărîtanu și ficele, prințul Muntenegrului este „socrul Europei“	25
Eduard al VII-lea, căruia îi plac franțuzezoaicele, făurește „Antanta Cordială“	27
Regele Angliei descooperă duplicitatea împăratului habsburgic	28
Complexat fizic, kaizerul are tot mai multe apariții spectaculare	30
O serată veselă în onoarea lui Wilhelm al II-lea se transformă în dramă ..	31
Soția kaizerului este îngrozită de haremul sultanului	33
Victor Emanuel al III-lea este mic de stat, dar cu o ambicie imensă	35
1911. Stupoare: regele Italiei intră în război contra Imperiului Otoman	36
Noul rege al Marii Britanii voia să fie ofițer de marină	39
1912: regele Muntenegrului declanșează Primul Război Balcanic	41
În Rusia, Nicolae al II-lea celebrează dinastia Romanovilor într-un entuziasm înșelător	43
În Grecia, suveranul, erou al Războiului Balcanic, este victimă modestiei sale	44
1913: țarul bulgarilor își trădează foștii aliați ... și este învins!	45
Carol I al României, un german austер, are o soție excentrică	47

Carmen Sylva confundă jăranii cu niște cirezi de vaci!	49
Scandal la București: regina este exilată la Venetia	
cu doamna ei de onoare!	50
În timpul răsoalei din 1907, regele României	
obține calmul în țară și o serie de reforme	53
1913: Carol I, foarte bolnav, suferă, dar domnește cu dărzenie	55
Uitată, sălbatică, neștiută, Albania independentă își așteaptă prințul	57
Prințul Albaniei dezamăgește populațiile și deranjează pe toată lumea	58
2. Sarajevo între pace și război (28 iunie–28 iulie 1914)	61
Franz Ferdinand, un arhiduce tuberculos, rebel și neiubit	62
Franz Ferdinand o iubește pe Sofia: nu vrea	
să se însoare decât cu ea! Și nu cedează...	64
În Boemia, un mariaj din dragoste este boicotat de familia imperială	67
Sfidându-l pe împărat, arhiducele devine și un opozant politic	69
Berlin, 24 mai 1913: ultima întâlnire de familie a monarhiilor	72
Tarul ar vrea să-si mărite una dintre fiice cu prințul României	74
12–13 iunie 1914: Franz Ferdinand îl primește	
pe Wilhelm al II-lea la Konopiště	76
Încă din mai 1914, Franz Ferdinand știe deja că va fi asasinat	80
Sarajevo, 28 iunie 1914: dragostea este prima victimă a ucigașului	83
Stupefiat, Imperiul este însărmănată:	
va supraviețui oare Franz Joseph?	87
Europa se întrebă: este Serbia adeverată și singura vinovată?	89
Suveranii au opinii diferite, în privința întrebării	
dacă un conflict ar putea rămâne doar regional	90
Rusia, 16 iulie: Nicolae al II-lea îl primește	
pe Raymond Poincaré. Război sau pace?	93
23 iulie 1914: Franz Joseph adresează un ultimatum Serbiei	96
Din cauza lui Franz Joseph, Petru I al Serbieiiese din refugiu lui	99
Bad Ischl, Kaiservilla, 28 iulie 1914: Franz Joseph în fața istoriei	101
3. Aliate? Vrajmaș? Neutre? Monarhiile	
în fața răboiului (1914–1916)	103
28–31 iulie 1914: dueluri telegrafice între doi împărați	104
Palatul Buckingham, 1 august 1914, ora 1:30 noaptea:	
George al V-lea este trezit din somn!	107

Mobilizări ale forțelor armate, angajări în război, ezitări... și o mare absentă	109
De la neutralitatele benevoile la neutralitatele silite	112
Răspunsul lui Ferdinand I al Bulgariei, vulpoiul de la Sofia, se lasă așteptat	114
O intrare în război neașteptată și, adesea, uitată: accea a... Japoniei!	116
Albert I, viteazul rege al belgienilor, jine piept invaziei germane	118
Regina Elisabeta, infirmieră atestată, organizează spitale	119
Guvernul fugă în Franță, suveranii rămân în Belgia	122
Regele Albaniei pleacă: Wilhelm de Wied era Wilhelm „din vid”!	124
Țarul Rusiei salvează Parisul în bătălia de pe Marna	125
Țarul dă piept cu victorii și înfrângeri, împărateasa devine infirmieră	127
Franz Joseph beneficiază de lealitatea popoarelor din imperiul său	129
Un împărat bătrân, un arhiduce prea Tânăr, un rege al Serbiei inflăcărat	130
Wilhelm al II-lea: un împărat fricos și depășit de evenimente	131
Regele Victor Emanuel al III-lea al Italiei renunță la neutralitate	133
22 august 1915: Nicolae al II-lea preia comanda armatelor imperiale ruse	135
În Marca Britaniei, George al V-lea și familia sa sunt în prima linie	136
Ferdinand al Bulgariei intră în război, Petru I al Serbiei este învins	138
În Grecia, o luptă fără milă între rege și premierul său	140
Credincios Alianței franco-ruse, țarul trimite trupe în Franță	141
1916: România, unde regina poetă se stinge din viață, intră în război. În sfârșit!	143
21 noiembrie 1916: despărțirea lui Franz Joseph de o lume care îi scapă de sub control	146
17 decembrie 1916: țarina este distrusă, Rasputin a fost ucis!	149
Budapesta, 30 decembrie 1916: insolita încoronare a lui Carol și a Zitei	151
4. Agonia imperiilor (1917–1918)	155
În misiune la Petrograd, prințul moștenitor al României	
pare lipsit de luciditate	156
3 martie 1917: la Petrograd, revoluția îl constrângă	
pe Nicolae al II-lea să abdice	158
Nicolae al II-lea este obligat să abdice... de două ori!	
Și tot nu este de ajuns!	160

Care va fi soarta „cetăjenilor Romanov”?	
Și care monarhie europeană îi va găzdui?	163
În Grecia, duelul dintre rege și premier	
Începe să semene cu un roman-foileton!	166
1917, pacea separată: o mare idee deja lansată	
de cel mai mic dintre state, Muntenegru.....	167
22 martie: în apropiere de Viena, în toitul nopții,	
împăratul Carol își asumă un risc enorm.....	171
3 aprilie 1917: în apropiere de Frankfurt, Wilhelm al II-lea	
refuză pacea propusă de Carol.....	173
23 mai 1917: la Palatul Buckingham, George al V-lea	
este furios pe Wilhelm al II-lea	175
17 iulie 1917: regele Angliei își renegă originea germană!	177
Vara 1917: în România, cuplul regal înfruntă	
un dușman și un aliat dezamăgitor	180
August 1917: din motive de siguranță, fostul țar	
și Romanovii sunt trimiși în Siberia.....	182
Sfârșitul anului 1917: după Caporetto, mânia	
lui Victor Emanuel al III-lea și zvâncerul italienilor	184
Februarie 1918: doi regi pe frontul italian	
și prințesa Marie José în gondolă.....	185
Aprilie 1918: Romanovii sunt separați	
pentru a fi transferați într-un loc secret.....	186
Mai 1918: trandafirii Bosforului îi vor salva oare pe Carol și Zita?	188
Mai 1918: la București, curajoasa	
regnă Maria preferă exilul capitulării.....	189
26 mai 1918: ofensivă germană în Champagne.	
Parisul la chercemul lui Wilhelm al II-lea?	190
Noaptea de 16 spre 17 iunie 1918:	
Romanovii sunt asasinați la Ekaterinburg	191
Scandal la Curtea României: prințul moștenitor	
dezertează pentru a se întârzi!	193
Campanică victorioasă a Armatei din Orient: regina Maria își ia revanșa	194
Victor Emanuel al III-lea al Italiei, ajutat de trupele Aliașilor,	
repurtează victoria de la Vittorio-Veneto	195
Lumca Habsburgilor se prăbușește: împăratul	
Carol I al Austriei renunță la coroană	196
Este anunțată abdicarea lui Wilhelm al II-lea, pe care el nu o acceptă.....	197
22 noiembrie 1918: suveranii belgieni revin triumfal la Bruxelles	199

5. De la iluziile de pace la un nou cataclism (1919–1939)	201
La Londra, George al V-lea este furios în sinea lui,	
din cauza ingratitudinii președintelui Wilson	202
Regii învingători nu sunt poftiți la pacea de la Versailles.....	203
Regina României seduce Parisul și negociază în secret la Versailles.....	205
Regina Maria a României nu e doar diplomată, ci și petitoare	208
Regele Alexandru I al Greciei a murit din cauza	
unei mușcături de maimuță!	209
La Atena, veselie surprinzătoare pentru o restaurație	
regală... neașteptată	211
Soarta diferită a celor doi împărați detronați.....	212
De două ori, Carol își pune toate speranțele în fidelitatea ungurilor	216
Republika Franceză recunoaște o femeie adoptată	
drept prințesă moștenitoare de Monaco	217
Vara anului 1921: regii din vremea	
Răzbăielor Balcanice se sting din viață	219
La 33 de ani, Alexandru al Iugoslaviei	
devine cel mai Tânăr rege din Europa	221
La Belgrad, în iunie 1922, o numă feceră, demnă de alte vremuri....	222
În Italia, Victor Emanuel al III-lea se confruntă cu criza de la Fiume	224
1922: pentru a evita răscoala, regele îl numește șef	
al guvernului pe Benito Mussolini	225
După război, George al V-lea este cuprins de remușcări:	
ar fi putut oare să-l salveze pe țar?	227
Suveranii și prinții își relau călătoriile de agrement	
și... în scopuri diplomatici	229
În Grecia, regele George al II-lea este acuzat,	
pe nedrept, de greșelile tatălui său	231
În cauza unei legături scandalioase, prințul moștenitor Carol	
al României este forțat să renunțe la drepturile lui dinastice.....	233
Cine este enigmatica doamnă Lupescu, poreclită	
în străinătate „lupoaică din Carpați”?	236
Un nou scandal: Zizi Lambrino pretinde	
ca prințul Carol să îl recunoască pe fiul lor!	236
Lovitură de teatru la București: Carol, prințul expulzat,	
se întoarce. Trăiască Carol al II-lea!.....	238
8 iunie 1930: fostul prinț scandalos și proscris	
devine Carol al II-lea al României	240

Ducele de Brabant și prințesa Astrid a Suediei scăzătoresc de două ori în șase zile.....	241
15 septembrie 1928: Zogu I transformă Republica Albania în regat.....	243
În 1929, regele Italici recunoaște un nou stat: Cetatea Vaticanului	246
Ianuarie 1930: moștenitorul tronului Italiei se însoără cu prințesa Marie Josè a Bulgariei.....	248
Octombrie 1930: căsătorit cu Giovanna de Savoia, regelui Bulgariei îl plac locomotivele!.....	248
1931: eveniment neașteptat în Spania, unde este proclamată Repubica, iar Alfonso al XIII-lea se retrage.....	250
1934. Teroare la Marsilia: regele Alexandru I al Jugoslaviei este asasinat!.....	255
1934–1935: Belgia este lovită de două tragedii îngrozitoare.....	257
1935: exedați de Repubica lor, grecii vor întoarcere regelui... pe care îl alungaseră!.....	259
Mussolini cucrește Etiopia; prințesa Elisabeta a Angliei îl îmbărbătează pe negus.....	261
Cucerirea Etiopiei accentuează rivalitatea dintre Victor Emanuel al III-lea și Mussolini.....	262
George al V-lea este îngrijorat: fiul și succesorul său la tron are o amanță periculoasă	264
1936: în mai puțin de un an, trei regi se succed pe tronul britanic!	267
Martie 1938: cea mai detestabilă persoană pentru Hitler este arhiducele Otto de Habsburg	270
Iugoslavia: moartea lui Alexandru I este urmată de o regență ambiguă	272
În România, regele Carol al II-lea nu mai are de ales și instauarea „dictatura regală“	273
În Bulgaria, Boris al III-lea merită aceeași poreclă ca tatăl lui: este și el tot un vulpoi șiret!	275
7 aprilie 1939: Mussolini îl imita pe Hitler, invadând Albania regelui Zogu	276
6. Ce monarhii vor supraviețui celui de-al doilea seism? (1939–1947).....	279
Londra, 3 septembrie 1939: George al VI-lea și Elisabeta se consideră mobilizați	280
Cuplul regal britanic este ferm hotărât: viața trebuie să meargă înainte.....	281
George al VI-lea este îngrijorat: niște spioni ar putea s-o răpcască pe mama lui, regina Mary.....	282

1939: campion de tenis, Gustav al V-lea practică și susținerea pașnică	283
Răboi ciudat și la Monaco: prințul de Monaco, general francez, este pregătit.....	284
Monarhii scandinavi sunt pioni esențiali pentru Hitler.....	285
Mai 1940: George al VI-lea apelează la un începător de... 66 de ani, Winston Churchill.....	287
În Belgia, decizia lui Leopold al III-lea împinge regatul în haos	289
În Luxemburg și în Țările de Jos, Charlotte și Wilhelmina dau dovadă de o energie suverană	290
Două suverane exilate lansează și ele „apelul de la Londra“	291
Italia intră în răboi, contrar opiniei regelui Victor Emanuel al III-lea	292
1940: Palatul Buckingham este bombardat, cuplul regal intrușipează rezistența națională	293
În România, din cauza „dictaturii regale“, Carol al II-lea pierde tronul	296
Leopold al III-lea se întâlnește cu Hitler la Berchtesgaden: o stângăcie de neierat!	298
Mihai al României, rege fără putere la 19 ani, ostatic al dicturii	299
Trei campanii ale lui Mussolini, trei eșecuri: Libia, Etiopia și Grecia	300
Iugoslavia fiind cucerită de Hitler, regele Petru al II-lea pleacă la Londra	301
Germania ocupă Grecia, regele George al II-lea pleacă la Londra... și el!	303
Doi suverani exilați, un pic dați uitării, mor în 1941: Alfonso al XIII-lea și Wilhelm al II-lea	304
Recăsătorindu-se, Leopold al III-lea, regele Belgiei, socotează profund opinia publică	305
Ducele de Kent, fratele lui George al VI-lea, este victimă unui ciudat accident de hidroavion	306
George al VI-lea, un rege foarte politic, trece de la îndoială la euforia primelor victorii	309
În Italia, regele Victor Emanuel al III-lea îl arestează pe Mussolini!	311
Hitler face o nouă victimă: regele Boris al III-lea al Bulgariei	314
George al VI-lea îl interzice lui Churchill să participe la debucarea din Normandia, în 6 iunie 1944	315
La Napoli, George al VI-lea ține neapărat să evite o întâlnire cu regele Italiei!	317
Regele Italici își va păstra oare tronul?	318

8 mai 1945: la Londra, triumful lui George al VI-lea, al familiei sale și al lui Churchill	318
Glorioasa întoarcere a monarhilor care s-au împotrivit nazismului	320
Leopold al III-lea, regele care se înșelase, este deportat în Germania.	321
După manifestații violente, Leopold al III-lea este constrâns să aleagă abdicarea	322
La Monaco, prințul moștenitor Rainier salvează onoarea principatului aflat sub ocupație străină	323
Iugoslavia, Bulgaria, România: pedeapsiră monarhilor balcanice	324
Umberto al II-lea și Marie Josè, sau sfârșitul regatului Italiei.	327
Grecia, ca de obicei, aclamă întoarcerea regelui ei!	328
<i>Conduzie.</i> Monarhiile din secolul al XXI-lea: o realitate și o nostalgie	331
<i>Note</i>	337
<i>Indice</i>	351
<i>Cuvinte de mulțumire</i>	367

CUVÂNT-ÎNAINTE

În vara anului 1914, Europa este în majoritatea ei monarhică: nouă-sprezece dintre cele douăzeci și două de state independente sunt regate, imperii, principate sau mari ducate¹. Există doar trei republici, care constituie aproape niște excepții: Franța (din 1870), Portugalia (din 1910) și Confederația Elvețiană, al cărei regim este deopotrivă prezidențial și parlamentar. Unsprezece state vor intra în război, opt vor participa involuntar la conflagrație, căci neutralitatea anumitor monarhii, cum ar fi Belgia sau Luxemburg, nu le va permite să scape de o invazie și, după caz, de lupte armate sau de o rezistență alături de Alianță. Dintre republici, Franța este singurul stat care se va implica în conflict de la bun început, dat fiind că Portugalia nu va intra în război decât în primăvara anului 1916, în timp ce Elveția, fără abatere de la regulă, își va păstra neutralitatea tradițională. Exceptând Franța, Primul Război Mondial se naște din înfruntarea suveranilor și a guvernelor lor contra altor împărați, altor regi și altor miniștri care se consideră obligați prin alianțele și interesele lor. Avem de-a face, aşadar, cu un „război al monarhilor”. Rivalitățile politice, militare și comerciale se grefează pe diverse certuri personale, fără a uita convingerile religioase, adesea determinante. Acești oameni sunt în fruntea unor țări,uncori imense din punct de vedere teritorial, cu destine străvechi sau recente și cu o geografie adesea complexă și instabilă, îndeosebi în Europa Centrală și de Sud, unde Imperiul Otoman, în declin începând din 1830 și care nu poate fi considerat european, se căznește să își păstreze ultimele zone de influență în Europa. În 1912 și în 1913, două războaie, numite „balcanice”, constituie un fel de repetiție regională a unui conflict care va deveni mondial.

Din punct de vedere diplomatic, Europa este împărțită în două blocuri, constituie la sfârșitul secolului al XIX-lea sau la începutul secolului al XX-lea. Pe o parte, Tripla Alianță (sau Puterile Centrale), inițiată de Bismarck pentru a izola Franța, cuprinde Imperiul German, Imperiul Austro-Ungar și regatul Italiei (acesta fiind din ce în ce mai reticent, din cauza expansiunii sale coloniale în Libia, pentru care se înțelege cu Franța, Marea Britanie și Rusia, Aliați cărora li se va alătura în 1915, rupând aderarea la cauza Berlinului și a Vienei). De cîlalătă parte, ca reacție la Tripla Alianță, au fost semnate acorduri bilaterale: Alianța franco-rusă, Antanta Cordială (între Franța și Marea Britanie), Convenția anglo-rusă. Aceste tratate vor duce, în final, la formarea Triplei Înțelegeri, numită și Antanta (Franță, Rusia, Marea Britanie). Se poate remarcă însă că aceste coaliții nu au exclus unele resentimente sau chiar atitudini de indiferență: astfel, Italia nu avea niciun fel de simpatie pentru aliații ei germano-austrieci, iar Parisul și Londra nu au susținut Sankt-Petersburgul în războiul dezastruos purtat de Rusia contra Japoniei. Ambițiile coloniale, care prelungesc naționalismele, vor pune în lumină grave antagonisme. Mergând până la ură.

Dincolo de declarații, comportamente și decizii publice, acești suverani nu sunt decât niște conducători încoronati reprezentând statul lor. Într-o bandu-ne, în continuare, care au fost motivele Primului Război Mondial și ale înălțării de tensiuni și incidente ce au condus la o apocalipsă, trebuie să nu uităm că monarhii dinainte de 1914 sunt în primul rînd niște ființe umane, cu viață lor intimă, ezitările lor, manevrele lor pentru a se informa, alegerile lor, puterile lor mai mult sau mai puțin reale, influențele lor adesea esențiale, personalitățile lor, obsesiile, temerile lor și credința în simbolul, suprem și sacru, pe care îl întruchipează de secole, de decenii sau de către ani. Ca o circumstanță excepțională: acești suverani, care se vor uni sau se vor lupta — și, uneori, vor schimba tabăra în timpul ostilităților —, sunt aproape toți înruditi prin legături de sânge, iar soții lor întăresc adesea aceste alianțe. Unii dintre ei se aseamănă fizic în mod tulburător, atunci când barba și mustață sunt de rigore. Se întâlnesc cu prilejul unor vizite oficiale, căsătorii sau aniversări, fiecare dintre monarhi arborând, printre curtoazie uneori inopportună, uniforma și decorajile celuilalt. „Bună ziua, dragul meu var.” „Respectele mele, scumpa mea nepoată.” Și, câteva săptămâni, uneori câteva zile după aceste festivități forțate, se vor ataca și se vor cotropi unii pe alții. Astfel, „războiul regilor” va fi o incredibilă reglare de conturi în familie, la scară unui continent; și va fi exportat chiar foarte departe, dincolo de oceane și mări, conform logicii colonizării.

Dar acești bărbați și aceste femei care împărtășau existențele lor, cine erau ei, cine erau ele? De la năzuință la întunecarea minții, de la curaj la nevolnicie, de la ranchiuță la abnegație, care au fost secretele lor? Care au fost viețile lor personale, iubirile, tăria și slabiciunile lor? Ce consecințe au avut luptele, victoriile, înfrângerile, speranțele de pace asupra lor își și asupra celor apropiati lor? Conștientizau ei sau nu consecințele deciziilor lor? Au fost ei oare, pur și simplu, depășiți de evenimente și incapabili să opreasă angrenajul?

Ceea ce propun, aşadar, accastă lucrare este o privire esențialmente umană asupra celor două Războaie Mondiale, precum și asupra perioadei interbelice inițial promițătoare, apoi brutale și zbuciumate odată cu ascensiunea totalitarismelor. Două lumi se vor prăbuși, două tratate de pace vor da naștere unor noi blocuri. Câteva monarhii vor fi înălțări, unele vor supraviețui, altele vor triomfa, cîteodată tardiv. Chiar și cele care vor fi rămasi neutre, ca regatele scandinave sau Spania, nu vor fi scutite de uriașe bulversări sociale, economice și culturale.

La o sută de ani după 1914, zece state europene din douăzeci și opt, dintre care șapte sunt membre ale Uniunii Europene, sunt în continuare monarhii, în principal constituționale. Înrădăcinat în tradiție, dar reprezentând poli de stabilitate în aceste vremuri de incertitudine, majoritatea se bucură de o popularitate reîmprospătată și, adesea, de o întinerire prin acești regi și aceste regine din secolul al XXI-lea, care constituie fundamental autorității publice. Și conferă un chip viitorului pe care îl făuresc.

Jean des Cars

În timpul războiului din 1914–1918, doi suverani balcanici poartă același prenume:

Ferdinand I, rege al României din 1914 până în 1927. Este din dinastia Hohenzollern-Sigmaringen.

Ferdinand I, rege al Bulgariei sau „țarul bulgarilor” din 1908 până în 1918. Este din dinastia Saxa-Coburg-Gotha.

De la sfârșitul războiului și continuând în perioada interbelică, alți suverani poartă același prenume:

Alexandru I al Greciei domnește din iunie 1917 până în octombrie 1920.

Alexandru I al Iugoslaviei domnește din 1921 până în 1934. Fiul său, Petru al II-lea, se va căsători, în 1944, cu Alexandra a Greciei, fiica lui Alexandru I al Greciei și a Aspasiei Mânos. Fiecare dintre cei doi soți are drept tată un Alexandru I (al Iugoslaviei pentru Petru al II-lea și al Greciei pentru Alexandra).

I

Anii periculoși (1908–1914)

La 78 de ani, în 1908, el este decanul monarhilor europeni. Franz Joseph domnește asupra imperiului Austriei începând din 1848 și este, de asemenea, rege al Ungariei, din 1867. Soția lui, celebră și imprevizibilă Sisi, l-a ajutat mult să recucerească inimile maghiarilor și să facă din Budapesta egală diplomatică a Vienei. Cu țeasta de timpuriu pleșuvă și cu obrajii devorați de favoriți lunghi, purtând mereu o uniformă strâns ajustată pe talie (monarhul se consideră un soldat și doarme pe un pat de campanie), împăratul-rege este foarte apreciat de milioanele de supuși răspândiți pe un imens teritoriu, de nouă ori mai mare decât Austria actuală, unde se vorbesc aproximativ cincisprezece limbi și unde o autentică toleranță permite să coabiteze cinci religii, în cultele lor, dar și în conștiințe.

Văduv de zece ani, Franz Joseph este în continuare iubit și respectat

Viața personală a lui Franz Joseph a fost marcată de trei drame. În 1867, fratele său Maximilian, efemer împărat al Mexicului, a fost împușcat de revoluționarul Juarez, la Querétaro. Apoi, în zorii zilei de 30 ianuarie 1889, moartea, enigmatică și considerată scandalouă, a singurului fiu pe care îl-a dat Sisi, arhiducele moștenitor Rudolf, al cărui trup neînsuflețit a fost descoperit în pavilionul de vânătoare de la Mayerling, a alimentat supozitii și teorii contradictorii, la care părinții, copleșiți de durere, n-au reacționat decât prin tăcere.

O tacere surprinzătoare. În fine, în 10 septembrie 1898, asasinarea la Geneva a împărătesei-regine Elisabeta (Erzsébet, în Ungaria) l-a cufundat pe suveran într-o amărăciune inconsolabilă. Anarhistul care a ucis-o pe Sisi pe cheiul Mont Blanc — o victimă celebră, aleasă la întâmplare — a amplificat mitul acestei frumuseți neîmblânzite, capricioase, dar vizionare. Drama, care a răvășit Europa, l-a lăsat pe Franz Joseph în fața unei solitudini oficiale, încremenit în simțul datoriei și cainându-se în sinea lui: „De nimic nu voi fi fost crujat.“ Și totuși, își sacrificase mulțumirea sufletească, asigurând-o pe eterna călătoare: „Prefer să te știu fericită departe de mine, decât nefericită lângă mine...“ Sisi, soție prea absentă și foarte criticată din acest motiv, ajunsese să admitem că soțul ei avea nevoie de consolări. O și alese, într-un fel, pe aceea care avea s-o înclocuiașcă pe lângă soțul ei, talentata actriță Katharina Schratt — deși natura exactă a acestei relații nu a fost niciodată stabilită cu adevărat. Când această glorie a Burgtheater (echivalentul Comediei Franceze) a amenințat, în 1900, că nu se va mai vedea cu el, Franz Joseph a fos distrus la gândul de a se trezi și mai singur. Actrița era la o cotitură din carieră și din viață ei de femeie. Capriciole ei, pretențiile ei profesionale deja imposibil de satisfăcut nu i-au ameliorat reputația la curte. Chiar dacă nu i s-a reproșat prietenia intimă cu suveranul, care trecuse prin atâtea grele încercări în viață, s-a considerat totuși că această femeie de rând, făcând pe confidență indispensabilă, nu-i juca tocmai bine rolul. Mai grav, arhiducesa Maria Valerie, ultima fiică a lui Franz Joseph cu Sisi (pe care aceasta o numea „singurul meu copil“, fiindcă putuse să o crească personal), nu prea o apreciază pe doamna Schratt, temându-se că din disperare tatăl ei s-ar putea recăsători cu ea. De fapt, pe vremea când trăia împărăteasa, relațiile erau, oricăr ar părea de ciudat, mai clare și mai simple în ambiguitatea lor demnă de o piesă vieneză de Arthur Schnitzler. Dacă, pe timpul când trăia Sisi, trioul liniștea spiritele, duoul care a urmat îngrijoră familia imperială. Oricum, după un an, Katharina revenise în inima bătrânlui monarh, un pic mai împlinită la trup. Cel puțin, ea nu șinea regimul nebunesc al lui Sisi care friza anorexia!

Împăratul rămâne foarte iubit — nu și de slavi, însă —, fiindcă este un om demn și curajos. Întâiul biocrat al imperiului său, categoric lipsit de geniu, dar muncitor și disciplinat, se trezește dimineața la ora 4:30, pentru a studia dosarele. În ciuda greșelilor și a eșecurilor sale, Franz Joseph întruchipează un model al grandorii. Și, cum s-a întâmplat adesea, nenorocirile lui familiale i-au amplificat popularitatea. Știe, la fel ca miniștrii săi, că atașamentul față de persoana lui este un factor de coeziune într-un imperiu multinațional. Fiindcă preferă trăsurile cu cai automobilelor, lumea il

consideră ostil progresului, dar nu este adevărat: nu numai că a acceptat să îi fie înregistrată vocea pe cilindrul de ceară al unui fonograf cu pânie, dar a și donat terenul necesar pentru a se putea construi, în centrul Vienei, clădirea Secession, faimoasa „varză aurită“ pe care Gustav Klimt a imaginat-o drept simbol al curentului Art Nouveau la confluența dintre veacuri. Chiar dacă acest curent, care reunește artiști prodigoși, nu este pe gustul împăratului, Franz Joseph nu l-a interzis și nici nu l-a combătut. L-a îngăduit... trăgând draperiile unei încăperi din palatul Hofburg, dacă nu voia să vadă un exemplu al esteticii urbane revoluționare, mai exact clădirea Casei de Economii proiectată de Adolf Loos, a cărei geometrie simplă înfruntă arhitectura încărcată a palatului imperial.

Viața politică a împăratului a fost întunecată de două eșecuri usturătoare: pierderea provinciilor Lombardia și Veneto după înfrângerele de la Magenta și Solferino în 1859, contra trupelor lui Napoleon al III-lea, apoi umilișa de la Sadova, în 1866, care a pecetluit superioritatea militară a Prusiei. De atunci, dubla monarchie austro-ungară, instituită în 1867, și-a deplasat ambiiile spre regiunile dunărene și sudul Balcanilor. O modalitate de a extinde Ungaria. Suveranul se gândește să răspundă revendicărilor naționalităților negermanofone din imperiul său. Congresul de la Berlin (13 iunie–13 iulie 1878) i-a acordat lui Franz Joseph un mandat de administrare a provinciei otomane Bosnia-Herțegovina, ceea ce i-a displăcut profund țarului Rusici, Aleksandru al II-lea, care se consideră ocrotitorul slavilor din sud, în special al sărbilor ortodocși, și dorește să își mențină influența în regiune. Deși opuși, împăratul și țarul vizează același obiectiv: eliminarea turcilor din Balcani.

Lovituri de teatru: Austro-Ungaria anexează Bosnia-Herțegovina... și Ferdinand I devine țarul bulgarilor!

La începutul lunii octombrie 1908, la Budapesta, Franz Joseph are o întrevadere amicală și secretă cu prințul Ferdinand I al Bulgariei. Un personaj straniu. Născut la Viena, având acum 47 de ani, acesta este, după tată, un Saxa-Coburg-Gotha din ramura catolică; mama lui fiind fiica regelui Franței, Ludovic Filip. Purtând prenumele de Clémentine, acesteia li plăcea atât de mult intrigile (o trăsătură foarte frecventă la cei din familia Orléans), încât fusese poreclită în glumă „Clémentine de Medici“, ceea ce o amuză copios!